

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

ОДЕСА
ОНУ
2026

УДК 159.99 П863

Укладачі:

М. Е. Білова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Л. А. Митрофанова-Керсанова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. І. Кононенко, доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Н. В. Родіна, доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.*

Протокол № 3 від 13 грудня 2024 р.

Психологія родини [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до
П863 **практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец.**
053 Психологія / уклад.: М. Е. Білова, Л. А. Митрофанова-Керсанова.
Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2026. 32 с. 0,8 МБ.

Методичні рекомендації містять зміст та основні питання щодо засвоєння дисципліни «Психологія родини» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія та призначені надати методичну допомогу студентам в організації учбово-дослідницької та практичної професійної діяльності.

УДК 159.99

ЗМІСТ

Вступ	4
Тематичний план дисципліни «Психологія родини»	7
Зміст практичних занять	10
Теми для самостійного засвоєння матеріалів курсу	16
Методичні рекомендації до вивчення курсу «Психологія родини»	19
Методичні вказівки до виконання рефератів	19
Методичні вказівки до виконання презентацій	21
Методичні вказівки до виконання контрольних робіт для студентів заочної форми навчання	23
Питання до підсумкового контролю	27
Список рекомендованої літератури	30

ВСТУП

Курс «Психологія родини» є компонентом в структурі базової психологічної освіти і поряд з іншими курсами закладає основи професійної підготовки студентів. Курс має, перш за все, теоретичну спрямованість, розкриваючи значення основних теоретичних понять, пов'язаних з вивченням методології психології родини як галузі соціальної психології. Проте курс значною мірою зв'язаний і з прикладними завданнями сучасної психологічної практики. Сучасна сім'я розвивається та змінюється разом із навколишнім світом. Нестабільні складні реалії сучасного буття відбиваються, насамперед, на сімейних стосунках тому, що родина – один з основних інститутів суспільства. Останнім часом психологи відзначають зниження адаптаційних можливостей сучасної української сім'ї, що й призводить до порушення її функціонування, тобто про кризу сім'ї. Сьогодення потребує пошуку нових шляхів підтримки сім'ї, у тому числі й психологічної.

Вивчення дисципліни допоможе студентами засвоїти професійно-важливі теоретичні знання щодо здійснення наукової та практичної професійної діяльності у галузі сімейних відносин та розвинути особисті якості, необхідні для створення гармонійних відносин у власній родині тощо.

Теоретичною основою курсу є такі дисципліни як загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія, диференціальна психологія, клінічна психологія, патопсихологія, психодіагностика тощо.

Мета курсу: ознайомлення студентів з психологією шлюбно-сімейних відносин як науковою дисципліною та прикладною галуззю психологічної науки; створення умов для засвоєння знань щодо психологічних закономірностей сімейних відносин й формування вмінь застосування знань у професійній діяльності.

Завдання курсу:

- розвинути навички наукового мислення;

- ознайомити з теоретичним науковими підходами до проблем сімейних відносин та закономірностей життєдіяльності сім'ї;
- ознайомити з теоретичними основами аналізу сімейних проблем;
- сформувати знання про структуру сімейної системи та її основні елементи;
- сформувати уявлення про наукові методи діагностики сімейних відносин;
- сформувати навички професійної допомоги членам подружжя щодо розуміння один одного;
- сформувати навички будувати конструктивні відносини, вирішувати закономірні проблеми сім'ї.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **знати:**

- Предмет, об'єкт і завдання навчальної дисципліни «Психологія сім'ї»;
- Методологію соціально-психологічних досліджень проблем шлюбно-сімейних стосунків;
- Форми організації шлюбно-сімейних стосунків в історичному контексті;
- Особливості функціонально-рольової структури сімейних відносин;
- Життєвий цикл сім'ї та динаміку сімейних відносин;
- Сутність дитячо-батьківських стосунків у сім'ї, стилі і помилки у виховному процесі у сім'ї;
- Причини сімейних і подружніх конфліктів;
- Сучасні методи діагностики сім'ї.

вміти:

- Розрізняти конфліктні, кризові і проблемні сім'ї; проводити просвітницьку роботу із сім'єю;
- Організувати і проводити виховні бесіди із старшокласниками, педагогічним колективом закладів освіти з проблем підготовки до сімейного життя, профілактики і усунення конфліктних ситуацій у родині, виховання та розвитку дитини у сім'ї;
- Надавати рекомендації членам родини з метою покращення

- психологічного мікроклімату у сім'ї та сприяння задоволенню основних потреб і гармонійному розвитку членів родини;
- Володіти умінням рефлексувати свої почуття, аналізувати і будувати взаємовідносини у своїй сім'ї, професійно допомагати членам подружжя розуміти один одного, конструктивно вирішувати проблеми сімейних взаємовідносин.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

ТЕМА 1. Психологія сімейних відносин як галузь психологічного знання

Об'єкт, предмет і завдання психології шлюбно-сімейних відносин. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-сімейних відносин. Місце психології шлюбно-сімейних відносин в системі сучасної наукової психології. Еволюція шлюбу і сім'ї в історії людського суспільства. Форми організації шлюбно-сімейних відносин в історичному контексті. Методологічні проблеми дослідження сім'ї. Специфіка різних підходів до дослідження сім'ї. Соціально-психологічна характеристика сучасної сім'ї. Типологія шлюбу. Типологія сучасних сімейних відносин за різними критеріями. Форми шлюбно-сімейних відносин. Основні функції сучасної сім'ї. Види сімей. Різновиди дисгармонійних сімей. Тенденції розвитку альтернативних форм шлюбно-сімейних відносин (ненормативні моделі сім'ї).

ТЕМА 2. Сім'я як цілісна саморегулююча система

Основні структурні елементи сімейної системи. Функціонально-рольовий характер сімейних відносин. Особливості функціонування сімейної системи. Феномени «сімейної історії», «сімейного міфу»; «сімейної легенди», «сімейного сценарію». Сімейні норми і правила, сімейні цінності, традиції і ритуали. Рольова структура сім'ї. Сімейні ролі й сімейна рольова структура. Види сімейних ролей, їх особливості. Рольова поведінка в шлюбі: рольові очікування і рольові домагання подружжя. Основні методи дослідження рольової поведінки в шлюбі. Види розподілу ролей у сім'ї.

ТЕМА 3. Психологічні закономірності формування подружжя

Проблема вибору шлюбного партнера в сучасній психології родини. Теорії вибору шлюбного партнера. Типові помилки у виборі шлюбного партнера. Зміст феномену кохання. Кохання як вищий рівень атракції. Типологія кохання. Характеристика структури кохання Моделі кохання в сучасній психологічній науці. Закономірності розпаду емоційних відносин кохання. Ідеалізація партнера та її роль у емоційних відносинах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ СІМ'Ї

ТЕМА 4. Основні фактори сімейного благополуччя

Класифікація та характеристика рівнів сумісництва у подружжі. Сумісництво у подружжі як передумова та результат успішності шлюбу. Трактовка психологічного сумісництва в діаді в різних напрямках сучасної психології. Значення подібності та відмінності індивідуально-психологічних особливостей шлюбних партнерів для стабілізації відносин у подружжі. Характеристика психологічних факторів, які руйнують психологічне сумісництво шлюбних партнерів і сім'ю. Характеристика сумісництва у щасливих, нещасливих та середніх сім'ях. Психологічні особливості успішного шлюбу. Психологічні завдання сім'ї на різних етапах життєвого циклу.

ТЕМА 5. Нормативні та ненормативні кризи подружнього життя

Особливості нормативних криз подружнього життя. Періодичні кризи розвитку сім'ї як об'єктивні причини подружньої дисгармонії. Феномен прощення та його роль в оптимізації відносин у подружжі. Ненормативні кризи життєвого циклу розвитку сім'ї. Розлучення як криза розвитку сім'ї. Причини, види і основні фази розлучення. Подружні конфлікти: види, особливості, функції, причини, динаміка і значення. Типи дисфункціональних сімейних структур. Об'єктивні і суб'єктивні детермінанти подружніх конфліктів.

Суб'єктивна картина подружніх конфліктів. Особливості конфліктів у благополучних й неблагополучних сім'ях. Сім'я як джерело психічної травми. Поняття про «патогенну ситуацію» в сім'ї. Основні види сімейно-обумовлених травмуючих станів. Засоби психологічної професійної допомоги дисфункціональним сім'ям. Профілактика та корекція дисгармонії сім'ї.

ТЕМА 6. Дитячо-батьківські відносини в родині

Роль сім'ї у розвитку дитини на різних етапах онтогенезу. Особливості дитячо-батьківських відносин у дитячому, підлітковому та юнацькому віці. Основні характеристики дитячо-батьківських відносин (емоційне прийняття дитини, ступінь задоволення потреб дитини, стиль спілкування і взаємодії з дитиною, система контролю, мотиви виховання дітей у сім'ї, виховні цінності, стиль виховання і його стійкість). Види батьківських установок: відхилення, байдужість, надвимогливість, гиперопека, вивчена безпорадність, стійкість, активна любов. Основні типи сімейного виховання.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1

Тема:

«Динаміка шлюбно-сімейних стосунків»

Питання для обговорення

1. Основні цілі та завдання психології сім'ї.
2. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: еволюційний напрям, функціональний напрям.
3. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: етологічний напрям, емпіричний напрям.
4. Науковий напрям до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: тенденції вивчення сім'ї як малої соціально-психологічної групи.
5. Етапи розвитку психології сімейних відносин.
6. Характеристика еволюції сімейних відносини от давнини до сучасності.
7. Характеристика моногамної сучасної сім'ї: типологія сімей за різними критеріями.
8. Динаміка ставлення до дітей от давнини до сучасності.

Теми рефератів

1. Характеристика подружніх стосунків в християнських сім'ях.
2. Характеристика подружніх стосунків в мусульманських сім'ях.
3. Характеристика подружніх стосунків в іудейських с сім'ях.
4. Шлюб в давнину. Виникнення міської цивілізації. Закони Хаммурапі – царя Вавилонії. Шлюб в Давньому Єгипті.
5. Шлюб у Стародавній Іудеї. Історії щасливих і нещасливих шлюбів в Старому Завіті. Історія Якова та Рахілі.

6. Шлюб у Стародавній Греції. Шлюб в Спарті і в Афінах. Теорія Піфагора Самоського.
9. Шлюб у Стародавньому Римі. Ромул – засновник перших законів Римського права про шлюб. Закони Риму. Ідея, покладена в основу шлюбу.
10. Роль національних традицій в сімейних відносинах.

Домашнє завдання для підготовки к практичному заняттю 1

Опрацювати навчально-методичну літературу та підготуватися до відповіді на пропоновані запитання [1, 3].

Практичне заняття 2

Тема:

«Сім'я як цілісна саморегулююча система»

Питання для обговорення

1. Характеристика сім'ї як соціального інституту: типології шлюбно-сімейних відносин.
2. Функції сім'ї.
3. Основні проблеми сучасної української сім'ї.
4. Людина і сім'я в інформаційному суспільстві: соціально-психологічні проблеми та шляхи їх вирішення.
5. Роль сім'ї в процесі соціалізації особистості.
6. Характеристика розвитку відносин в парі у передшлюбний період.
7. Передшлюбні чинники успішного шлюбу та чинники «ризиків».
8. Основні психологічні підходи до розуміння любові. Психологічні критерії любові.

Теми рефератів

1. Вплив самооцінки та рівня домагань на еталонний образ супутника життя.
2. Основні причини ідеалізації партнера.
3. Основні компоненти психологічної готовності до шлюбу.
4. Психологічні умови оптимізації взаємин у передшлюбному періоді.
5. Соціально-психологічна діагностика осіб, що вступають у шлюб.
6. Дослідження мотивів вступу в шлюб в дисфункціональних сім'ях.

Практичне завдання

1. У зошитах для практичних занять письмово пояснити та обґрунтувати відмінності між такими станами як любов, закоханість, часткова любов.
2. Вивчення найважливіших параметрів сімейної поведінки: згуртованості, адаптації та комунікації за допомогою опитувальника «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» (FACES-3) Д. Х. Олсона.

Домашнє завдання для підготовки к практичному заняттю 2

Опрацювати навчально-методичну літературу та підготуватися до відповіді на пропоновані запитання [2, 5, 6].

Практичне заняття 3

Тема:

«Провідні фактори сімейного благополуччя»

Питання для обговорення

1. Основні компоненти подружньої сумісності.
2. Феномен подружньої сумісності. Основні етапи подружніх відносин.
3. Фактори сімейного благополуччя.

4. Кризові періоди розвитку подружніх відносин.
5. Розлучення як соціально-психологічний феномен і особливості його протікання в різних соціальних групах.
6. Основні причини розлучень.
7. Мотиви розлучень у чоловіків і жінок. Схожість і відмінності.
8. Особистісна і соціальна ідентичність подружжя в процесі розлучення.

Теми рефератів

1. Вплив особистісних особливостей подружжя на стійкість шлюбу.
2. Фактори та умови сімейного благополуччя.
3. Моделі взаємин подружжя в сім'ї.
4. Конструктивне сімейне спілкування.
5. Етапи подружніх і сімейних відносин.
6. Кризові періоди розвитку подружніх відносин.
7. Міфи про сім'ю і сімейні ролі.
8. Кроскультуральні дослідження змішаних шлюбів і мотивації розлучень в них.
9. Проблеми психологічного аналізу сімейної ситуації перед розлученням подружжя.

Практичне завдання

1. У зошитах для практичних занять письмово пояснити, які і чому мотиви вступу в шлюб найбільш характерні в даний час.
2. Вивчення структури сім'ї та особливостей взаємовідносин між її членами за допомогою методик проєктивного малювання: «Малюнок сім'ї» та «Кінетичний малюнок сім'ї» в модифікації Р. Бернса та С. Кауфмана.

Домашнє завдання для підготовки к практичному заняттю 3

Опрацювати навчально-методичну літературу та підготуватися до відповіді на пропоновані запитання [2, 3, 6].

Практичне заняття 4

Тема:

«Проблема дисфункціональних сімей у сучасній психології родини»

Питання для обговорення

1. Конфлікт як психологічне явище. Етапи розвитку конфлікту.
2. Основні характеристики типових сімейних конфліктів.
3. Основні причини сімейних конфліктів.
4. Способи виходу з конфлікту.
5. Подружня зрада, її ознаки, причини та наслідки.
6. Типові особистісні реакції шлюбних партнерів у зраді.
7. Психологічні особливості повторного шлюбу.

Теми рефератів

1. Типології проблемних сімей.
2. Сімейні конфлікти: види, джерела, наслідки.
3. Психологічна допомога сім'ї в конфліктних ситуаціях.
4. Стратегії поведінки в конфлікті та способи виходу їх нього.

Практичне завдання

Вивчення поведінки членів подружжя у конфліктній ситуації за допомогою опитувальника «Діагностика поведінки особистості в конфліктній ситуації».

Домашнє завдання для підготовки к практичному заняттю 4

Опрацювати навчально-методичну літературу та підготуватися до відповіді на пропоновані запитання [3, 5, 6].

Практичне заняття 5

Тема:

«Основні підходи до сімейного консультування»

Питання для обговорення

1. Характеристика основних підходів до сімейного консультування.
2. Основні стадії процесу консультування.
3. Методи і прийоми, використовувані в сімейному консультуванні.
4. Основні напрямки практичної роботи сімейних консультантів.
5. Особливості консультування з приводу складнощів взаємин з дітьми.

Теми рефератів

1. Індивідуальне психологічне консультування подружжя.
2. Консультування подружньої пари.
3. Сімейний консультант: особистість і діяльність.
4. Методи дослідження сімейних відносин.

Практичне завдання

1. У зошитах для практичних занять опишіть на прикладах феномени «сімейної історії», «сімейного міфу», «сімейної легенди», «сімейного сценарію».
2. У зошитах для практичних занять наведіть приклади сімейних норм і правил, сімейних цінностей, традицій і ритуалів з точки зору укріплення сімейних відносин.

Домашнє завдання для підготовки к практичному заняттю 5

Опрацювати навчально-методичну літературу та підготуватися до відповіді на пропоновані запитання [1, 2, 5].

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ КУРСУ

Розподіл завдань відбувається за тематикою курсу таким чином:

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Тема 1. Психологія сімейних відносин як галузь психологічного знання

1. Еволюція шлюбу і сім'ї в історії людського суспільства (складання реферату).
2. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-сімейних стосунків (підготовка доповіді).
3. Основні функції сучасної сім'ї (підготовка презентації).
4. Порівняльний аналіз традиційних та альтернативних форм шлюбно-сімейних стосунків (підготовка доповіді).

Тема 2. Сім'я як цілісна саморегулююча система

1. Сімейні роли и лідерство. Контроль и влада в сімейних відносинах (підготовка доповіді).
2. Подружні ролі і розподіл влади в сім'ї (складання реферату).
3. Типи верховенства в сім'ї: авторитарний, демократичний і егалітарний (підготовка презентації).

Тема 3. Психологічні закономірності формування подружжя

1. Теорія комплементарних потреб Р. Уніча. Теорія принципу вибору партнера Б. Мурстейна. Інструментальна теорія вибору партнера Р. Сентерса. Теорія «фільтрів» А. Керкгоффа и К. Девіса. «Кругова теорія любові» А. Рейса (підготовка презентації).
2. Ідеалізація партнера та її роль у емоційних відносинах (підготовка доповіді).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ СІМ'Ї

Тема 4. Основні фактори сімейного благополуччя

1. Характеристика психологічних факторів, які руйнують психологічне сумісництво шлюбних партнерів і сім'ю (складання реферату).
2. Характеристика сумісництва у щасливих, нещасливих та середніх сім'ях (складання реферату).
3. Класифікація й характеристика поведінкових реакцій партнера на намагання іншого змінити його (підготовка презентації).
1. Трактовка психологічного сумісництва в діаді в різних напрямках сучасної психології (підготовка доповіді).

Тема 5. Нормативні та ненормативні кризи подружнього життя

1. Ненормативні кризи життєвого циклу розвитку сім'ї (складання реферату).
2. Періодичні кризи розвитку сім'ї як об'єктивні причини подружньої дисгармонії (складання реферату).
3. Феномен прощення та його роль в оптимізації відносин у подружжі (підготовка доповіді).
4. Сім'я як джерело психічної травми (складання реферату).
5. Профілактика та корекція дисгармонії сім'ї (підготовка доповіді).

Тема 6. Дитячо-батьківські відносини в родині

1. Роль сім'ї у розвитку дитини на різних етапах онтогенезу (складання реферату).
2. Особливості дитячо-батьківських відносин у дитячому, підлітковому та юнацькому віці (підготовка доповіді).
3. Вивчення ставлення батьків дітей. Опитувальник «Вимірювання батьківських установок та реакцій» (PARI). Е. Шефер та К. Белл (виконання тренувального завдання).

4. Вивчення досвіду батьків у вихованні дитини (підлітка) та пошуку помилок у батьківському вихованні. Опитувальник для батьків «Аналіз сімейних взаємин» (АСВ) Ейдеміллер Е. Г., Юстіцкіс (виконання тренувального завдання).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ»

В процесі викладання курсу «Психологія родини» студентам пропонуються лекційні та практичні заняття, самостійна робота з літературою і в інформаційних мережах, виконання самостійних завдань – учбових чи наукових, індивідуально-консультативна робота з викладачем. Індивідуально-консультативна робота передбачає взаємодію студентів з викладачем, по-перше, для співбесід по матеріалах, які не засвоєні студентами чи викликають певні труднощі; по-друге, для контакту зі студентами, які виконують творчі завдання, проявляють інтерес і здібності до наукової роботи, по-третє – для обробки пропущених занять.

Для оцінювання знань студентів використовуються два види контролю: поточний і підсумковий. Поточний контроль здійснюється у формі оцінок за різні види аудиторної та самостійної роботи – активність на практичних заняттях (участь у обговоренні питань, виконання та презентація вправ, участь у дискусіях тощо), результати виконання творчих завдань, підготовки доповідей, рефератів, презентації, таблиць та виконання практичних вправ.

Підсумковий контроль здійснюється на засаді виконання завдання із самостійного опрацювання певних питань курсу, які оговорюються та оцінюються на практичних заняттях та результату складання іспиту.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТІВ

Реферат — короткий виклад (огляд) змісту однієї або декількох наукових робіт або книг з певної тематики. У рефераті повинно бути якнайповніше розкрито зміст теми, основні теоретичні та фактичні відомості. Розширений, або зведений (за декількома джерелами, оглядовий) реферат містить відомості про певну кількість робіт з одної теми, викладені у вигляді добре структурованого тексту.

Реферат – перший ступінь на шляху освоєння навиків проведення науково-дослідної роботи, оскільки він є однією з початкових форм подання

наукових результатів письмово. Це робота теоретичного характеру із джерелами інформації по аналізу, порівнянню і узагальненню даних, одержаних іншими дослідниками обраної теми. Важливо, що в процесі написання реферату формується власний погляд на проблему.

Оформлення та структура реферату

Оптимальним вважається обсяг реферату у 10-15 сторінок друкарського тексту. Формат паперу – А4. Поля: ліворуч – 3 см, справа – 1,5 см, зверху – 2,0 см, знизу – 2,0 см. Кегль— *Times New Roman*. Розмір шрифту – 14. Абзац 1,25 см, міжрядковий інтервал – 1,5.

Реферат повинен мати титульний аркуш (Додаток 1), зміст, вступ, основну частину, висновок та список використаної літератури, який розміщується на останній сторінці рукопису реферату.

На останній сторінці рукопису реферату ставиться підпис його автора і дата закінчення роботи.

Критерії оцінки реферату

Реферати в рамках навчального процесу у вузі оцінюються за наступними головними критеріями:

- уміння підібрати наукову літературу по темі;
- інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань;
- простота і дохідливість викладу;
- структурна організованість, логічність, граматична правильність і стилістична виразність;
- переконливість, аргументованість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків, зроблених в рефераті.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Електронна презентація – це електронний документ, що є набором слайдів, призначених для демонстрації виконаної роботи.

Метою презентації є візуальне уявлення праці автора з розкриття обраної теми.

Схема презентації:

1. Титульний слайд (відповідає титульному аркушу роботи);
2. Цілі та завдання роботи;
3. Основна частина;
4. Висновки;
5. Подяка аудиторії за увагу.

Вимоги до оформлення слайдів

Титульний слайд

Презентація починається зі слайду-титулу, що містить назву навчального закладу, факультету, кафедри; назву дисципліни, з якої складена дана робота; тему роботи; прізвище та ім'я студента, курс та форму навчання; науковий ступень, посаду, прізвище та ім'я викладача. Як фон першого слайду можна використовувати малюнок або фотографію, що має безпосереднє ставлення до теми презентації, проте текст поверх такого зображення повинен читатися легко. Подібне правило дотримується і для фону інших слайдів (Додаток 3).

Загальні вимоги

Середня кількість слайдів – 12–15.

Дизайн має бути простим та лаконічним.

Оформлення слайду не повинно відволікати увагу слухачів від його змістовної частини.

Завершувати презентацію слід коротким резюме, що містить її основні положення, важливі дані, які було подано у змісті.

Оформлення слайдів.

Всі слайди повинні бути виконані в єдиному стилі (колір, шрифт, розмір, зображення).

Рекомендований розмір одного інформаційного блоку – не більше 1/2 розміру слайду.

Ключові слова в інформаційному блоці потрібно виділити.

Логіка пред'явлення інформації на слайдах у презентації має відповідати логіці її викладу.

Для оформлення презентації слід використовувати стандартні, широко поширені шрифти, такі як Arial, Times New Roman, Calibri та ін.

Розмір шрифту для інформаційного тексту – 18–22.

Колірна гама та фон.

Для фону бажано використовувати кольори пастельних тонів.

Колірна гама тексту повинна складатися не більше ніж із двох-трьох кольорів.

Необхідно враховувати поєднання кольору фону і тексту.

Стиль викладання тексту.

На одному слайді слід використовувати мінімум тексту: – чим більше тексту на одному слайді аудиторії, тим з меншою ймовірністю аудиторія його прочитає. Рекомендується поміщати на слайд лише одну тезу.

Критерії оцінки презентації.

- кількість слайдів відповідає змісту;
- наявність титульного слайду та слайду з висновками;
- ілюстрації гарної якості, з чітким зображенням, текст легко читається;
- використовуються засоби наочності інформації (таблиці, схеми, графіки, малюнки тощо);
- оформлення слайдів відповідає темі, не перешкоджає сприйняттю змісту, для всіх слайдів презентації використовується один і той же шаблон оформлення;
- презентація містить повну, зрозумілу інформацію за темою роботи;
- орфографічна та пунктуаційна грамотність.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБОТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Оформлення та структура контрольної роботи:

Робота надається в рукописному чи друкованому варіанті. Обсяг не менше 10 стор. друкованого.

Формат паперу – А4, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Поля: ліворуч – 3 см, справа – 1,5 см, зверху – 2,0 см, знизу – 2,0 см. *Times New Roman*, 14. Абзац 1,25 см.

На першій сторінці вказується назва навчального закладу, факультету; кафедри; предмета, з якого написана контрольна; курс, група; прізвище, ім'я і по батькові студента.

Головний зміст роботи, що включає 5 питань, подається у реферативному, тезовому викладі.

Наприкінці контрольної роботи наводиться список використаної літератури, ставиться особистий підпис студента і дата виконання.

Література в списку має включати всі джерела, які використовуються при підготовці контрольної роботи. Літературі слід надати правильний бібліографічний опис.

Критерії оцінки контрольної роботи

До контрольних робіт пред'являються наступні вимоги:

- Самостійність розробки відповідей на основі поглибленого вивчення першоджерел і літератури.
- Чіткість і послідовність викладення матеріалу відповідно до плану; кожне питання має бути виділено окремо.
- Правильність оформлення наведених у роботі цитат і виносок.
- Наявність узагальнень і висновків по кожному питанню, зроблених на основі вивчення літератури.
- Наявність і правильне оформлення списку літератури (з точними бібліографічними даними), яку студент вивчив і використав при написанні контрольної роботи.

Номер варіанта контрольної роботи студент вибирає за останньою цифрою номера своєї залікової книжки. Наприклад, якщо остання цифра номера 0, вибирається варіант 10; якщо остання цифра номера 1, вибирається варіант 1 и т. д.

Варіанти контрольних работ

Варіант 1

1. Основні цілі та завдання психології сім'ї.
2. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: етологічний напрям, емпіричний напрям.
3. Становлення психології сімейних відносин.
4. . Православні сім'ї.
5. Ставлення до дітей в сім'ях від давнини до наших днів.

Варіант 2

1. Етапи розвитку психології сімейних відносин.
2. Основні підходи до вивчення психології шлюбно-родинних стосунків: еволюційний напрям, функціональний напрям.
3. Основні напрямки еволюції сім'ї.
4. Взаємовідносини в мусульманських сім'ях.
5. Відношення до дітей в сім'ях від старовини до наших днів.

Варіант 3

1. Охарактеризуйте сім'ю як соціальний інститут: типи, функції.
2. Охарактеризуйте сім'ю як малу соціальну групу.
3. Назвіть основні проблеми сучасної сім'ї.
4. Мікроклімат у родині.
5. Роль національних традицій в сімейних відносинах.

Варіант 4

1. Охарактеризуйте розвиток відносин в передшлюбній парі.
2. Назвіть передшлюбні чинники «успіху» та «ризиків».
3. Сформулюйте основні психологічні критерії любові.
4. Знайдіть і обґрунтуйте відмінності між такими станами, як любов, закоханість, часткова любов.
5. Виділіть основні компоненти психологічної готовності молодих людей до шлюбу.

Варіант 5

1. Назвіть основні компоненти подружньої сумісності.
2. Основні етапи подружніх відносин.
3. Назвіть кризові періоди розвитку подружніх відносин.
4. Назвіть фактори які впливають на сімейне благополуччя?
5. Кризові періоди розвитку подружніх відносин.

Варіант 6

1. Вплив особистісних особливостей подружжя на стійкість шлюбу.
2. Роль сім'ї в процесі соціалізації особистості.
3. Моделі взаємин подружжя в сім'ї.
4. Конструктивне сімейне спілкування.
5. Етапи подружніх і сімейних відносин.

Варіант 7

1. Назвіть основні причини сімейних конфліктів.
2. Охарактеризуйте етапи конфлікту.
3. Розкрийте основні характеристики типових конфліктів.
4. Обґрунтуйте способи виходу з конфлікту.
5. Типології проблемних сімей.

Варіант 8

1. Особистісна і соціальна ідентичність подружжя в процесі розлучення.
2. Мотиви розлучень у чоловіків і жінок. Схожість і відмінності.
3. Міфи про сім'ю і сімейні ролі.
4. Проблеми психологічного аналізу ситуації перед розлученням подружжя.
5. Розлучення як соціально-психологічний феномен і особливості його протікання в різних соціальних групах.

Варіант 9

1. Перерахуйте основні поняття, які використовуються для теоретичного й експериментального аналізу батьківсько-дитячих відносин.
2. Назвіть, як особистісні якості батьків можуть впливати на характер, зміст, емоційне забарвлення дитячо-батьківських відносин.
3. Типології батьківського ставлення до дитини.
4. Психологічні особливості протікання бажаної і небажаної вагітності.
5. Охарактеризуйте батьківські відносини в багатодітній родині і в сім'ї з єдиною дитиною.

Варіант 10

1. Залежність психічного розвитку дитини від його позиції в сім'ї.
2. Стиль сімейного виховання і сценарій життя дитини.
3. Конфлікти батьків і підлітків: причини, зміст, функція.
4. Типології прабатьківської поведінки.
5. Роль бабусі та дідуся в житті людини.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ»

1. Еволюція шлюбно-сімейних відносин й тенденції розвитку сім'ї в сучасному світі.
2. Сучасна модель сім'ї, її основні особливості.
3. Поняття сім'ї як цілісної саморегулюючої системи.
4. Структура сім'ї. Рівні функціонування сім'ї як системи.
5. Основні властивості структурних елементів сім'ї (системний підхід).
6. Особливості функціонування сім'ї як системи.
7. Елементи аналізу еволюційних процесів сім'ї: сімейна історія, сімейний міф, сімейна легенда, сімейний сценарій.
8. Змістовна основа життя сім'ї.
9. Функції та стадії розвитку сім'ї.
10. Порушення функціонування сім'ї.
11. Тенденції розвитку альтернативних форм шлюбно-сімейних відносин.
12. Неблагополучні сім'ї: класифікація типів.
13. Типологія сучасної сім'ї: класифікація типів родини за різними підставами.
14. Поняття успішності шлюбу й факторів, що на нього впливають.
15. Психологічні завдання сім'ї (Дж. Уоллерстайн).
16. Характеристика основних типів успішного шлюбу (Дж. Уоллерстайн).
17. Види розподілу ролей у сім'ї. Класифікація рольової поведінки К. Кіркпатрік і Л. Рейнвотера.
18. Характеристика основних теоретичних підходів до дослідження психологічних проблем сімейних відносин.
19. Форми шлюбно-сімейних відносин.
20. Види та рівні подружніх відносин.
21. Особливості дошлюбних відносин, які потребують компенсаторних дій щодо успішності шлюбу.
22. Типові помилки у виборі шлюбного партнера. Ідеалізація партнера.

23. Особливості мотивації вступу до шлюбу.
24. Зміст феномена кохання: оптимістична (А. Маслоу) та песимістична (Л. Каслер) моделі кохання.
25. Триангулярна теорія кохання Р. Стернберга.
26. Види кохання.
27. Мотиви вступу до шлюбу в дисфункціональних сім'ях.
28. Сімейні ролі й сімейна рольова структура.
29. Основні рольові категорії жінок та чоловіків за С. Лібихом та їх вплив на успішність шлюбу.
30. Фактори, що впливають на формування рольових стереотипів.
31. Проблема сімейного лідерства.
32. Нормативні кризи сімейного життя.
33. Конфлікти у подружжі: типологія та причини.
34. Особливості конфліктів у благополучних и неблагополучних сім'ях.
35. Типологія мотивації конфліктів у подружжі.
36. Моделі поведінки подружжя у міжособистісних внутрісімейних конфліктах.
37. Основні принципи спільного подружнього життя.
38. Основні причини сімейних конфліктів.
39. Труднощі сімейного життя по Е. Г. Сйдемільлеру і В. Юстицькісу.
40. Сім'я як можливий фактор психічної травми.
41. Роз'ясніть вплив самооцінки та рівня домагань на еталонний образ супутника життя.
42. Висвітлить основні причини ідеалізації партнера.
43. Зробить порівняльний аналіз «оптимістичної» та «песимістичної» моделей любові.
44. На прикладі особистого досвіду опишіть основні компоненти психологічної готовності до шлюбу.
45. Опишіть умови та методи оптимізації взаємин у передшлюбному періоді.

46. Опишіть основні методи соціально-психологічної діагностики осіб, що вступають у шлюб.
47. Опишіть основні методи дослідження мотивів вступу в шлюб в дисфункціональних сім'ях.
48. Наведіть приклади факторів, які руйнують психологічне сумісництво шлюбних партнерів і сім'ю;
49. Наведіть приклади основних компонентів подружньої сумісності.
50. Опишіть психологічні особливості подружніх відносин молодій сім'ї.
51. Опишіть психологічні особливості подружніх відносин сім'ї на етапі народження першої дитини.
52. Опишіть психологічні особливості подружніх відносин сім'ї середнього віку.
53. Опишіть психологічні особливості подружніх відносин сім'ї похилого віку.
54. Об'ясніть подібність і відмінність понять «шлюб» і «сім'я».
55. Надайте порівняльну характеристику психологічних особливостей нормативних кризових періодів розвитку подружніх відносин на різних етапах життєвого циклу сім'ї.
56. Опишіть на прикладах прояву на поведінковому рівні фактори, що впливають на сімейне благополуччя.
57. Опишіть на прикладах прояву на поведінковому рівні особистісні особливості подружжя, що впливають на стійкість шлюбу.
58. Опишіть на прикладах порушення економічної функції сім'ї.
59. Опишіть на прикладах порушення функції соціального контролю сім'ї.
60. Опишіть на прикладах порушення психотерапевтичної функції сім'ї.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ»

Основна

1. Поліщук В. М. Психологія сім'ї: навч. посіб. / В. М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2023. 281 с.
2. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
3. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с. з іл.
4. Седих К. В. Психологія сім'ї: навч. посіб. / К. В. Седих – К.: Академвидав, 2015. – 192 с.
5. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с.
6. Федоренко Р. П. Ф 33 Психологія сім'ї: навч. посіб. / Р. П. Федоренко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 364 с.

Додаткова

1. Білова М. Е, Калашнікова О. В., Кременчуцька М. К. Психологічні маркери реалізації жінки в сім'ї та кар'єрі /Габітус. Науковий журнал з соціології та психології. Категорія Б. Випуск 25/2021./ <http://habitus.od.ua/25-2021>.
2. Білова М. Е. Методичні рекомендації до курсу «Психологічні основи сімейних відносин» для студентів напряму підготовки 053. Психологія / М. Е Білова. – 2018 р. <http://fs.onu.edu.ua/clients>.
3. Седих К. В. Психологія сім'ї : навч. посіб. / К. В. Седих. К. : ВЦ «Академія», 2015. – 192 с.
4. Столярчук О. А. Родинні настанови студентської молоді //International scientific professional periodical journal «The unity of science». – 2015. – (V. 2). – Р. 106–109

5. Чемпен Г. Взаимоотношения с родственниками супругов./ 9. Чемпен Г. – К.: Брайт Стар Паблішінг, 2015. – 88 с.
6. Danby S. J., Flear M., Davidson C., Hatzigianni M. (eds.). Digital Childhoods:
7. Technologies and Children's Everyday Lives. Springer,. 2018. – Vol. 22. – 1287 p

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://msu.edu.ua/library/>
2. <http://psylib.kiev.ua/>
3. <http://pidruchniki.ws/>
4. <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. <http://fs.onu.edu.ua/clients>

Навчальне видання

ПСИХОЛОГІЯ РОДИНИ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Електронне практичне видання

Укладачі:

Білова Маргарита Едуардівна
Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна

В авторській редакції

Затв. авт. 12.03.2026. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,8 МБ. Зам. № 3095.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua